

Uszyca *Ledra aurita* (L.) (Homoptera, Auchenorrhyncha) w Puszczy Sandomierskiej

Anna LIANA

Muzeum i Instytut Zoologii PAN, ul. Wilcza 64, 00-679 Warszawa

Do największych krajowych piewików *Auchenorrhyncha*, oprócz rzadko u nas spotykanych dwóch gatunków cykad, należy uszyca *Ledra aurita* L. Długość ciała samic uszycy dochodzi do 17 mm, samce są nieco mniejsze. Charakterystyczną cechą tego gatunku, widoczną także u form larwalnych, jest silnie spłaszczony, łopатовaty przód głowy. Natomiast formy dorosłe wyróżniają dwa duże, uchowate wyrostki po bokach grzbietowej części przedplecza. To co w zbiorze innych owadów uszycę wyróżnia i czyni bardziej zauważalną, w warunkach naturalnych służy, w połączeniu z brunatnym ubarwieniem, do maskowania. Według danych literaturowych dorosłe uszyce najczęściej spotyka się na gałęziach dębowych, na których przybierają taką pozę, iż przypominają krótki pęd z pąkami. Ta strategia dotyczy także zachowania uszycy, która nawet przy zbliżaniu się zagrożenia długo nie zmienia swojej pozy (często jest przyczepiona do gałązki kłujką). Prawdopodobnie silne przytwierdzenie do podłoża czyni w przypadku tego owada mało skutecznym polowanie nań metodą czerpakowania po dębach.

Bardzo barwnie opisał takie bezskuteczne polowania na uszycę Antoni WAGA (1851), który zresztą nadał jej nazwę „skoczka uszatego”. W roku 1850 wybrał się do Ojcowa w poszukiwaniu *Ledra aurita*, ponieważ wiedział, że tam była obserwowana. Bez trudu zebrał larwy, ale to mu nie wystarczało, poszukiwał do zbioru imagines. Na daremne poszukiwania stracił przeszło tydzień „...I zacząłem na nowo trudy, tłukąc bez miłosierdzia każdy spotkany krzak dębowy i nie mając względu na czerpak, który już na końcu za mniej użyteczny sobie uważałem. Za każdym nadaremnym umęczeniem ręki i ciała, podchodziłem pod stare dęby, patrząc pilnie czy na ich pniu pożądanego owada wiatr nie osadził. Tom usiadł, tom niedługo znowu powstał. Przychodziło już do rozpacz...”. Postanowił przerwać poszukiwania i wrócić do Warszawy. Schodząc ze zboczy doliny Prądnika zatrzymał się by zerwać gałązkę dębu na pamiątkę, „...i wtem mocny, elektryczny dreszcz mnie przeniknął. Postrzegłem, że jedno z oczek na gałązce przekreśliło się w stronę przeciwną i poznałem, drżący cały, iż to była, tak upragniona przeze mnie *Ledra aurita*! Tak jest to ona, zaledwie moim oczom wierzę. Jakby apoplektyczny cios, miesza mi to ujrzenie przytomność umysłu, z której tyle tylko pozostało, żem całą ręką ogarnął i ścisnął, i owad i gałązkę.

Porzuciłem wszystkie używane sposoby chwytania, ściskam dłoń i uczuciem dojść usiłuję czy rzeczywiście znajduje się owad pod zamkniętymi palcami, a dochodząc z wolna do coraz większej rozwagi, ręki otwierać nie śmiem, lecz odgryzam gałązkę od krzaka, i z odgryzioną niosę zdobycz w hermetycznie zwartej dłoni, tę nawet, przez zbytek ostrożności kilkakrotnie w płótno mojego czerpaka uwinąwszy”.

Relacja Antoniego WAGI wskazuje jak trudnym do wykrycia gatunkiem jest *Ledra aurita* nawet w trakcie celowo prowadzonych poszukiwań. Kolejne złowienie uszyca w Ojcowie nastąpiło dopiero po upływie blisko całego stulecia. Do połowy lat siedemdziesiątych gatunek ten był znany w Polsce z 13 stanowisk z jedenastu krain zoogeograficznych (NAST 1976): Pojezierza Pomorskiego, Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej, Niziny Mazowieckiej, Puszczy Białowieskiej, Śląska Dolnego (bez określenia stanowiska), Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej, Wyżyny Małopolskiej, Gór Świętokrzyskich, Wyżyny Lubelskiej, Roztocza i Niziny Sandomierskiej. Spośród 21 publikacji cytowanych w Katalogu 12 pochodzi sprzed 1950 roku. W ostatnim dziesięcioleciu pojawiły się nowe informacje. DOBOSZ (1993), na podstawie okazów zebranych w latach 1927–1931 przez R. KUNTZEGO, podał uszycę ze Śląska Górnego, a DANIELCZOK-DEMSKA i SZWEDO (2001) z Beskidu Żywieckiego i Śląska Górnego.

Dalsze stanowiska zostały znalezione w Puszczy Sandomierskiej, gdzie przez kilka kolejnych lat (1996–2001) prowadzono kompleksowe badania faunistyczne. Owady zbierano najrozmaitszymi metodami pułapkowymi (pułapki Barbera, żółte miski umieszczane w runie, na krzewach i w koronach drzew, pułapki Malaisa różnego typu), a także metodami odłowów bezpośrednich poprzez wypatrywanie, koszenie czerpakiem, przesiewanie ściółki.

Cztery okazy *Ledra aurita* zebrano na czterech różnych stanowiskach, położonych od siebie w pewnej odległości każdy okaz inną metodą w ciągu czterech kolejnych lat.

Stanowiska: nadl. Buda Stalowska, leśn. Lipie, oddz. 74, grąd typowy *Tilio-Carpinetum*, 9. 10. 1997, przesiewka ściółki, 1 larwa, A. LIANA leg. (oznaczył A. STROIŃSKI); nadl. Buda Stalowska, leśn. Berówka, o. 152, ur. Bania, olszyna, żółta miska w koronie olchy, 23. 7. 1998, 1 samiec, A. LIANA leg.; nadl. Rudnik, leśn. Czarny Las, oddz. 116, grąd niski *Tilio-Carpinetum corydaletosum*, na obrzeżu szkółki leśnej, żółta miska w koronie klonu zwyczajnego, 28. 7. 1999, 1 samiec. T. HUFLEJT i A. LIANA leg.; nadl. Leżajsk. leśn. Zerwanka, o. 268, las mieszany, runo, pod dębami, 22. 10. 2001, samica zebrana ręką, A. LIANA leg.

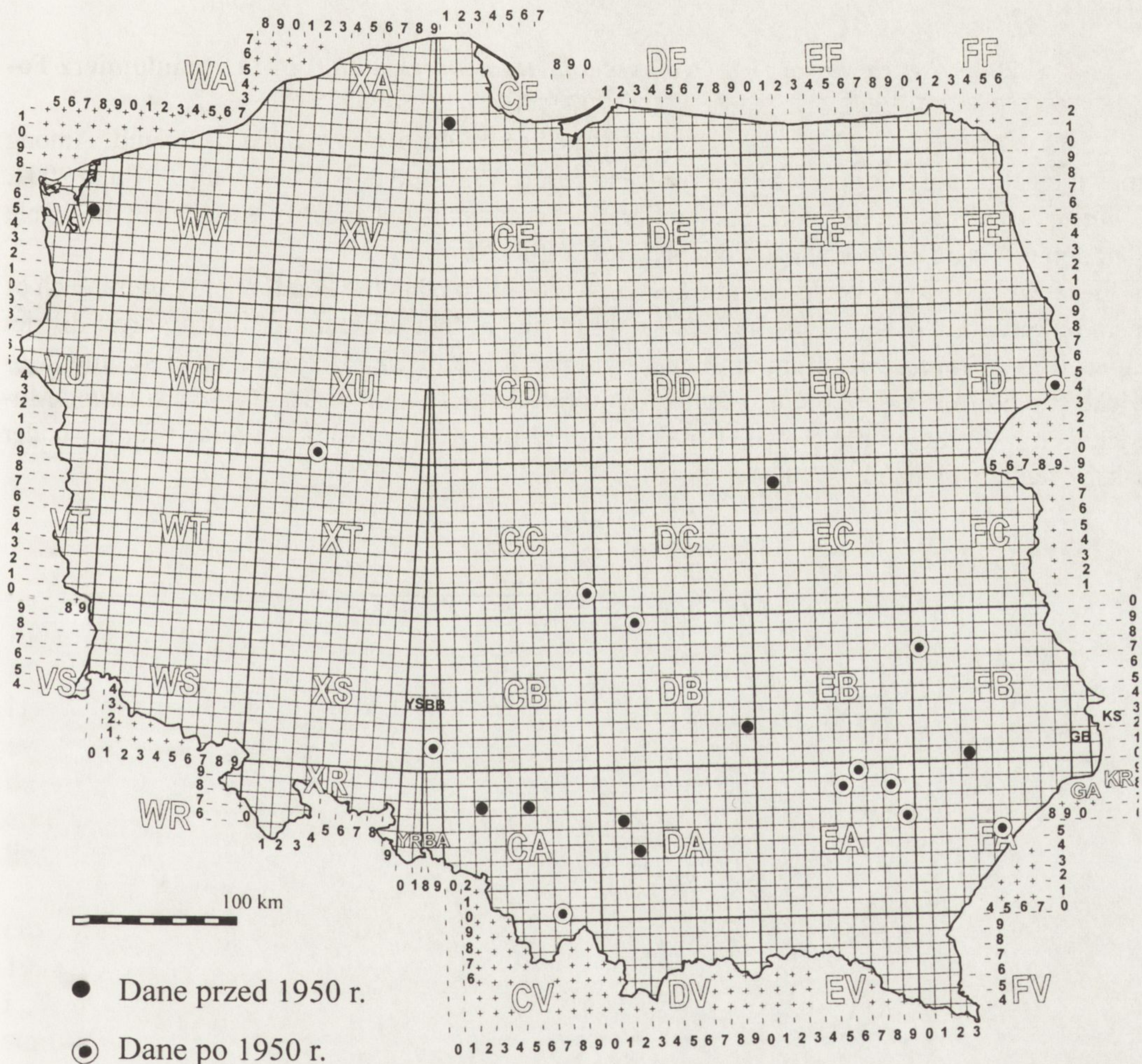
Wszystkie wymienione stanowiska zostały odkryte w sposób przypadkowy, uszyca nie była w sposób zamierzony poszukiwana. Można więc przypuszczać, że gatunek ten jest w Puszczy Sandomierskiej pospolity. Doprowadzenie do końca opracowywania materiałów pułapkowych z lat 1999 i 2000 pozwoliłoby prawdopodobnie na wykazanie jeszcze innych stanowisk omawianego gatunku.

Prawie wszystkie znane stanowiska *L. aurita* są zlokalizowane w obrębie dużych kompleksów leśnych. W większości prac omawiających jej występowanie w Polsce powtarzana jest informacja o fagicznym powiązaniu z drzewami liściastymi, głównie z dębami. ŚLIWIŃSKI (1962) złowił uszycę w Molendzie koło Łodzi na młodych dębach, z młodego dębu został też strząśnięty okaz pochodzący spod Lubaczowa. Także martwy okaz znaleziony koło Poznania przez KOCHANOWSKIEGO (1974) był przyczepiony do dębu. Na związek uszyca z dębami i bukami, a także ze zbiorowiskiem *Tilio-Carpinetum* wskazują również DANIELCZOK-DEMSKA i SZWEDO (2001).

Jakkolwiek obecnie w Puszczy Sandomierskiej dominują drzewostany sosnowe, a głównym gatunkiem lasotwórczym jest sosna, wiele faktów wskazuje, iż jest to stan wtórny, spowodowany preferowaniem sosny przez człowieka i, że w przeszłości znacznie większą rolę odgrywały

tutaj zbiorowiska liściaste, zwłaszcza grądy, a być może również dąbrowy. Rozpowszechnienie *L. aurita* w Puszczy wydaje się jednym z takich faktów.

Autorka dziękuje Panu Dr. Jackowi SZWEDO za uwagi dotyczące pracy.

Rozmieszczenie znanych stanowisk *Ledra aurita* (LINNAEUS) w Polsce

PIŚMIENNICTWO

- DANIELCZOK-DEMSKA T., SZWEDO J. 2001. Nowe stanowiska *Ledra aurita* (LINNAEUS) w południowej Polsce (*Hemiptera, Cicadomorpha: Cicadellidae: Ledrinae*). *Acta ent. siles.*, Bytom, 7/8 (1999–2000): 69.
- DOBOSZ R. 1993. Nowe stanowiska *Ledra aurita* (L.) i *Cicadetta montana* (SCOP.) z Górnego Śląska (*Homoptera: Auchenorrhyncha*). *Acta ent. siles.*, Bytom, 1: 15.
- KOCHANOWSKI A. 1974. Występowanie skoczka uszatego *Ledra aurita* (LINNAEUS, 1758) w okolicy Poznania. *Prz. zool.*, Wrocław, 17, 3: 369–371.
- NAST J. 1976. Piewiki *Auchenorrhyncha* (Cicadodea). W: *Katalog fauny Polski*, 21, 1. Warszawa, 25, 256 pp.

- ŚLIWIŃSKI Z. 1962. Skoczek uszaty (*Ledra aurita* L.). *Wszechświat*, Kraków, 1962, 6/7: 216.
- WAGA A. 1851. *Ledra aurita* to jest skoczek uszaty. W: *Kalendarz astronomiczno-gospodarski* J. JAWORSKIEGO. Warszawa, pp. 63–69.

SUMMARY

[Liana A. 2003. *Ledra aurita* (L.) (Homoptera, Auchenorrhyncha) in the Sandomierz Forest. *Nowy Pam. Fizjogr.*, Warszawa, 2003 (2002), 1 (2): 215–218]

Ledra aurita (L.) is a very rare recorded species of *Auchenorrhyncha* in Poland. Among known localities of this species 9 are recorded before 1950 and only 8 between 1951 and 2002. *L. aurita* is never observed in the Sandomierz Forest and only one locality is known in the whole Sandomierz Basin macroregion, from vicinity of Lubaczów.

In 1997–2001 four specimens of *L. aurita* were collected in the Sandomierz Forest, each of them by means of different methods of sampling and at four different localities: forest district Lipie, *Tilio-Carpinetum*, sifting of litter, 1 nymph; forest district Berówka, alder swamp, Moricke's trap in the alder crown, 1 male; the forest district Czarny Las, *Tilio-carpinetum*, Moricke's trap in the maple crown, 1 male; the forest district Zerwanka, a mixed forest, under oaks, 1 female, by hand.